

כשענקים מתגוששים: האם תם סבב מתיחות נוסף בין ארצות הברית לסין?

אופיר דיין ושחר עילם | 4 בפברואר, 2024 | גיליון 1824

ב-13 בינואר נבחר בטאיוואן כנשיא ויליאם לאי, מנהיג המפלגה הפרוגרסיבית הדמוקרטית (DPP). ימים ספורים קודם לכן התקיים בווינגטון, לראשונה מזה ארבע שנים, הדיאלוג הביטחוני השנתי בין ארצות הברית לסין, שסימן את סופו של "סבב" מתיחות ממושך בין שתי המעצמות, ששיאו היה באוגוסט 2022 סביב ביקורה בטאיוואן של יושבת ראש בית הנבחרים האמריקאי דאז. טאיוואן היא מוקד חיכוך מרכזי ביחסים המתוחים ממילא בין שתי המעצמות. לניהול חילוקי הדעות ביניהן השפעות רחבות, כולל על ישראל.

המגמה הברורה, הרווחת בחברה הערבית בישראל בעשור האחרון, היא של השתלבות התחרות האסטרטגית בין שתי מעצמות העל - ארצות הברית וסין - היא המעצב הגיאו-אסטרטגי החשוב ביותר בעידן הנוכחי. במוקד התחרות, חתירה לשליטה ולעליונות בטכנולוגיות שיעצבו את העתיד ובמשאבים ובתשתיות הנדרשים להפיכתן ליישומים בעלי ערך אזרחי, כלכלי וצבאי. במקביל, המעצמות נאבקות על השפעה גלובלית דרך רתימת שותפות ומאבק על הסדר העולמי ועל הערכים, המוסדות והמנגנונים המסדירים אותו. האם הן יוכלו לעצב את כללי התחרות ביניהן בלי שתידרדר להסלמה בלתי נשלטת, ובפרט לסכסוך צבאי עם השלכות גלובליות הרסניות?

טאיוואן היא כנראה נקודת החיכוך הנפיצה ביותר במערכת היחסים המורכבת בין המעצמות. עבור סין, האיחוד "מחדש" עם טאיוואן הוא "אינטרס ליבה" - יעד ראשון במעלה וסוגיית דגל במדיניות החוץ שלה. ארצות הברית חוזרת ומצהירה כי היא מחויבת למדיניות "סיין האחת", אך כבעלת ברית של טאיוואן היא דורשת מסין להימנע מנקיטת צעדים חד-צדדיים ואלימים כלפיה, ובמקביל מספקת לטאיוואן יכולות צבאיות שיקשו על סין לכבש אותה וירתיעוה מכך.

מאז עלייתו לשלטון ב-2013, מקפיד נשיא סין, שי ג'ין-פינג, לחזור ולהצהיר על איחוד טאיוואן עם סין כיעד. בפגישתו האחרונה עם הנשיא ג'ו ביידן בסן פרנסיסקו, בנובמבר 2023, [אמר](#) שסין "מעדיפה" שהאיחוד יושג בדרכי שלום, אך לא פסל דרכים אלימות, ובנאום שנשא לרגל תחילת שנת 2024, ערב הבחירות בטאיוואן, [אמר](#) שהאיחוד הוא "בלתי נמנע".

המתיחות הבין-מעצמתית סביב טאיוואן גברה לאחר הבחירות הקודמות באי, ב-2020. ביקורי הבכירים האמריקאיים ועסקאות הנשק שנחתמו בין ארצות הברית לטאיוואן, באוגוסט

ובספטמבר באותה שנה, נענו בעלייה חדה בחדירות של מטוסי הצבא הסיני למרחב הזיהוי האווירי של האי ובחציות "קו האמצע" בן האי לסין גופא. תחושת הכיתור בבייג'ינג התחזקה בעקבות שדרוג מערך הבריתות והיוזמות של ארצות הברית במרחב האינדו-פסיפי (QUAD, IPEF, AUKUS) והגברת הלחץ הדיפלומטי עליה, למשל בהחרמת אולימפיאדת החורף בסין ב-2022, ובמחאה על הפרת זכויות האדם במדינה. אולם גם בזמנים אלו נמשכו המגעים בין בכירי שתי המדינות - בשיחות אלסקה במארכס 2021, הגם שלא היו ידידותיות במיוחד, ובשיחות הנשיאים [בנובמבר אותה השנה](#).

המתיחות הגיעה לשיאה באפריל 2022 עם פרסום כוונתה של יו"ר בית הנבחרים האמריקאי דאז, ננסי פלוסי, לבקר בטאיוואן. סין הגיבה במחאה חריפה ובעקבותיה הבית הלבן אף [המליץ](#) לפלוסי לבטל את ביקורה מחשש להסלמה צבאית מצד סין. פלוסי סרבה לוותר והביקור התקיים באוגוסט וכלל נאום שלה בבית הנבחרים וקריאה להגברת שיתוף הפעולה האמריקאי-טאיוואני. במאמר שפרסמה בתקשורת האמריקאית, ערב הביקור, [כתבה](#) ש"בזמן שהעולם מתמודד עם הבחירה בין אוטוקרטיה לדמוקרטיה... הכרחי שארצות הברית ובעלות בריתה יבהירו שלעולם לא נכנע לאוטוקרטים".

בתגובה לביקור, סין קיימה תרגיל צבאי נרחב שגרם שיבושים בתנועה האווירית והימית במרחב ופרסמה [ספר לבן](#) המתמקד ב"שאלת טאיוואן ואיחוד סין בעידן החדש". בנוסף, הכריזה על הפסקת כלל הדיאלוגים ושיתופי הפעולה עם ארצות הברית. [בהודעה](#), שכותרתה "צעדי נגד בתגובה לביקורה של ננסי פלוסי בטאיוואן", משרד החוץ הסיני הודיע על ביטול הדיאלוגים של הפיקודים הצבאיים, משרדי ההגנה (DPCT), והתיאום הצבאי בתחום הימי (MMCA), ועל השעיית שיתופי הפעולה בתחומי הגירה בלתי חוקית, סיוע משפטי בתחום הפשיעה, פשיעה בינלאומית, מאבק בסמים, והשיחות בנושאי האקלים.

בנובמבר 2022 נפגשו הנשיאים בבאלי שבאינדונזיה, במה שנראה כניסיון להחזיר את יחסי המעצמות למסלול. [בהודעת](#) הבית הלבן לאחר הפגישה נאמר שהנשיא ביידן הדגיש שארצות הברית תמשיך להתחרות בסין במלוא המרחק, אך על השתיים לנהל את התחרות באחריות, בלי שתצא משליטה ותוך שמירה על ערוצי שיח פתוחים והמשך שיתוף הפעולה בנושאים גלובליים דוגמת שינוי האקלים, סמים, פריעת חובות, בריאות וביטחון תזונתי. ביחס לטאיוואן הדגיש הנשיא כי ארצות הברית נותרה נאמנה למדיניות "סין האחת" אך במקביל היא מתנגדת נחרצות לפעילות האגרסיבית של סין המפרה את השלום והיציבות במיצר ובאזור כולו. [בהודעה](#) הסינית על הפגישה נכתב שהנשיא שי הדגיש כי שאלת טאיוואן היא אינטרס ליבה סיני, הנמצא בבסיס היחסים בין המעצמות, ומהווה קו אדום שלא ניתן לחצות במסגרת יחסים אלו.

שנת 2023 הייתה אמורה להיפתח בטון חיובי עם ביקורו המתוכנן בפברואר של מזכיר המדינה האמריקאי, אנתוני בלינקן, בסין, אולם הביקור בוטל כאשר בלון ריגול סיני זוהה מרחף מעל שטח ארצות הברית במשך כשבוע עד שיורט על ידי חיל האוויר האמריקאי. [נראה](#) כי הבית הלבן התכוון להצניע את האירוע. משנחשף, הנשיא ביידן התייחס אליו תחילה כ"הפרה לא

משמעותית" ואמר שהממשל הסיני לא היה מודע לנושא. גם סין ניסתה להנמיך את גובה הלהבות כשהצהירה שמדובר בבלון לניטור ומחקר מזג אוויר שסטה ממסלולו. אולם השיח הציבורי אילץ את הממשל לשנות כיוון ולבטל את הביקור שתוכנן. מספר ימים לאחר מכן, [הגבילה](#) מחלקת המסחר האמריקאית שש חברות סיניות, העוסקות בבלונים ובתעופה וקשורות לצבא סין, משימוש בטכנולוגיה אמריקאית ללא אישור מיוחד. בחודשים אפריל ומאי גמלה סין ברף נמוך יחסית [כשהטילה](#) סנקציות על חבר קונגרס אמריקאי שביקר בטאיוואן, ושפטה למאסר עולם אזרח אמריקאי המתגורר בהונג קונג, שנאשם בריגול למען ארצות הברית. ניכר כי שני הצדדים הקפידו לנקוט צעדים ממוקדים ומוגבלים ולמנוע הידרדרות רחבה של היחסים. עדות משמעותית לחוסר הרצון של סין בהסלמה היה היעדר תגובה משמעותית מצדה להקמת וועדה מיוחדת בבית הנבחרים האמריקאי, העוסקת בתחרות האסטרטגית בין ארצות הברית למפלגה הקומוניסטית הסינית.

המאמצים לסיום המשבר ולשיקום המגעים חודשו כאשר במאי 2023 נפגש ראש ה-CIA עם "מקביליו" הסיניים. ביוני [נפגשו](#) מזכיר ההגנה האמריקאי, לויט אוסטין, ושר ההגנה הסיני, ווי פנג-חה, בשולי כנס שנגרי-לה בסינגפור. בהמשך החודש [התקיים ביקור](#) בסין של מזכיר המדינה, בלינקן. ביולי ביקרו בסין השליח המיוחד לנושאי אקלים, ג'ון קרי, ושרת האוצר, ג'נט ילן, ובאוגוסט ביקרה בסין שרת המסחר האמריקאית, ג'ינה ריימונדו. פגישות הבכירים הסתיימו בטון דומה - הצדדים העידו על "התקדמות" אך לא דיברו על "פתרון". מטרת המפגשים הייתה ייצוב היחסים יותר מאשר הגעה להסכמות בנושאים שבמחלוקת.

בספטמבר 2023 [השיקו](#) שרי האוצר של שתי המדינות, ג'נט ילן וחה לי-פנג, שתי קבוצות עבודה חדשות בתחומי הכלכלה והפיננסים. כמו כן, [בפגישה](#) בין גורמים בפנטגון למקביליהם הסיניים, הוצגה אסטרטגיית הסייבר של מחלקת ההגנה האמריקאית והתקיים שיח בנושא ובנובמבר נפגשו שוב שני הנשיאים בסן-פרנסיסקו. הלחץ האמריקאי לחדש את ערוצי הקשר הצבאיים בין המדינות נתקל זמן רב בסירוב ובדחיות מצד סין עד שבדצמבר [שוחחו](#) ראש המטות המשולבים, הגנרל בראון, ורמטכ"ל סין, ליו זן-לי, ובתחילת ינואר 2024, ימים לפני הבחירות בטאיוואן, [התקיים](#) בפנטגון, לראשונה מזה ארבע שנים, הדיאלוג השנתי הביטחוני הבכיר בין שתי המדינות.

מהשתלשלות אירועים זו משתקפים מצד אחד הרגישות הסינית הרבה לסוגיית טאיוואן ונכונותה לנקוט צעדים חריגים כשהיא מזהה הפרה חמורה מבחינתה של מדיניות 'סין האחת', בפרט כשמדובר בארצות הברית. מנגד, המשבר האחרון המחיש כי על אף חילוקי הדעות הרבים שבין המעצמות, התחרות המחרפה ביניהן, הצעדים המתריסים והסנקציות ההדדיות, הן מכירות בחשיבות שבשימור ערוצי תקשורת פתוחים ביניהן, שיאפשרו לקדם אינטרסים ויעדים משותפים, ללבן מחלוקות ולהימנע ככל הניתן מהידרדרות להסלמה ביטחונית בעלת השלכות רחבות ומסוכנות לשתייהן ולעולם כולו.

למתיחות המתמשכת בין ארצות הברית לסין סביב טאיוואן יש גם **השלכות על ישראל**. ראשית, החיכוך הבין-מעצמתי הגובר מאיץ תהליך של התגבשות שני מחנות יריבים ומצמצם בהדרגה את יכולת התמרון של ישראל במרחב שביניהם. כפי שהומחש (שוב) מאז פרוץ המלחמה בין ישראל לחמאס, ארצות הברית היא ידידתה הגדולה של ישראל והמשענת האסטרטגית החשובה ביותר שלה. סין אמנם שותפה כלכלית חשובה של ישראל, אך מדיניותה אינה כשל ידידה ולעמדתה הלעומתית כלפי ישראל יש פוטנציאל היוזק לא מבוטל. ארצות הברית מצפה מבעלות בריתה שיעמדו לצדה ויפעלו בהתאם לסטנדרטים שהיא מגבשת במסגרת היחסים עם סין. ככל שהמתיחות בין המעצמות גוברת, כך צפוי להתחזק הלחץ האמריקאי על ישראל לאמץ הגבלות על יחסיה עם סין, בפרט בתחומים רגישים - טכנולוגיות מתקדמות ותשתיות חיוניות. אם ישראל לא תעמוד בציפיות של ארצות הברית, היחסים עימה עלולים להיפגע.

שנית, להסלמה ביטחונית בין המעצמות צפויות גם השלכות כלכליות גלובליות והיא עלולה לגרור שיבושים קשים בשרשראות אספקה של חומרי גלם ומוצרים חיוניים, שישראל תלויה ביבוא שלהם.

לבסוף, הממשל האמריקאי קושר לאחרונה בין הסיוע הביטחוני המוענק לישראל, לטאיוואן ולאוקראינה כשלוש דמוקרטיות שקיומן מאוים. החיבור הזה אמנם מדגיש את המחויבות של ארצות הברית לבעלות בריתה, אך גם מייצר אילוצים ותלויות הדדיות. הקשב והמשאבים שארצות הברית מעניקה כיום לישראל ובכלל לאתגרי המזרח התיכון, צפויים להיפגע משמעותית אם וכאשר היא תידרש למשברים ביטחוניים חמורים באזורי עניין אחרים בעולם ועלולות להיות לכך השפעות מרחיקות לכת על ישראל.

עורכי הסדרה: ענת קורץ ואלדד שביט